

Cadena perpètua: ¿i després, què?

- La proposta del PP insinua la intenció d'instal·lar en l'agenda política un programa de mà dura

GERARDO PISARELLO*

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 10.02.10

El tractament donat pels mitjans de comunicació a assassinats com els de Marta del Castillo o la nena Mari Luz Cortés ha permès a certs sectors de la dreta política i judicial recuperar el debat a l'entorn de la cadena perpètua o, com s'ha corregit després, la «presó permanent revisable». El mateix Mariano Rajoy, secundat per partits com la UPD de Rosa Díez, s'ha proposat portar l'assumpte al Congrés quan es discuteixi la reforma del Codi Penal. Malgrat que aquest disseny es presenta com a resposta a una «realitat nacional», és difícil no veure al darrere la marca d'un populisme punitiu que s'estén cada vegada més per Europa i que compromet seriosament la convivència social i les llibertats i els drets bàsics.

El populisme punitiu és un intent de demanar, de manera demagògica, el consens social al voltant de la por generada entre la població per la criminalitat ordinària. Aquesta por, esperonada i fins i tot creada a cop de titulars de premsa, no sempre s'adiu amb la realitat. Enfront de l'argument que la pena vitalícia seria l'única resposta a «la inseguretat i la impunitat regnants», les dades disponibles revelen que els índexs de delictes amb violència es troben entre els més baixos d'Europa i que les condemnes, en canvi, solen ser especialment severes, com a mínim des de la reforma del Codi Penal del 1995.

A l'insistir que certs condemnats no puguin sortir mai en llibertat, el PP està sent coherent, si de cas, amb una visió compartida amb els sectors més conservadors del Poder Judicial. De fet, la llei 7/2003 per al compliment íntegre i efectiu de les penes, aprovada durant el Govern d'Aznar, ja va augmentar el límit màxim de compliment d'aquestes de 30 a 40 anys. Una cosa similar al que s'ha pretès amb l'anomenada doctrina Parot, elaborada pel Tribunal Suprem per evitar, precisament, que l'excarceració de certs presos causés «alarma social». El propòsit, en un i altre cas, era clar: elevar el màxim nivell punitiu, limitar l'accés a permisos, al tercer grau o a la llibertat condicional, i aconseguir així introduir la presó perpètua eludint el nomen iuris.

La croada a favor de la cadena perpètua, amb tot, no sembla que es redueixi a una simple reacció davant de dos assassinats esgarrifosos. El que s'insinua, per contra, és la intenció d'aprofitar la conjuntura per instal·lar en l'agenda política un programa més audaç de mà dura. Per començar, contra la immigració irregular, un tema en el qual el PP ja ha mostrat la seva disposició a assumir bona part del guió xenòfob que Berlusconi o Sarkozy estan desplegant sense embuts. Però també contra la llarga llista de delinqüents nats per als quals l'imaginari conservador reserva tota la insídia de l'aparell coercitiu: terroristes islàmics, traficants de drogues, pederastes.

És ingenu, igualment, pensar que aquest afany repressiu, de totes totes contrari als fins socialitzadors que la Constitució atribueix a les penes, es pugui saciar amb la demanda de presó perpètua. Com es va posar de manifest durant el debat generat per l'excarceració de presos per delictes de terrorisme com De Juana Chaos, junt amb aquesta va aparèixer una altra bandera que la dreta estaria disposada a fer seva: la

de la pena de mort. No és cap casualitat que el líder del PP a Catalunya, Alberto Fernández Díaz, defensés la perpetuïtat amb l'argument que «si no poden pagar amb la vida, que paguin tota la vida». O que en les manifestacions per la reinstauració de la cadena perpètua, liderades per la dreta, es llancin crits a favor de la pena de mort.

En un context com l'actual, el simple fet que s'introdueixi aquest debat constitueix una tragèdia civil. Una tragèdia que, alimentada per mòbils electoralistes, amaga a més a més una farsa en tota regla. I és que fins i tot en països que han impulsat propostes similars, com el Regne Unit, França o Itàlia, la mesura no equival a la presó fins a la mort (els presos a perpetuïtat, de fet, poden arribar a sortir en llibertat al cap de 10 anys de condemna). En el cas espanyol, en canvi, la reforma del 2003 ja ha deixat aquesta alternativa fora de l'abast d'un nombre significatiu de presos. Així ho ha admès el mateix ministre Alfredo Pérez Rubalcaba, que ha reconegut que el sistema penal –amb una població reclusa que s'ha quadruplicat en menys de 30 anys– s'ha convertit en «un dels més durs d'Europa».

Més enllà de la seva inacceptable adscripció a l'ull per ull, el que més subleva d'aquest programa expansionista del ius puniendi per als enemics és la seva capacitat per invocar sense vergonya un gelós garantisme penal quan el que hi ha en joc són casos d'alta corrupció o delictes econòmics comesos pels mateixos amics. Per això, impugnar les seves pretensions no és únicament una manera de defensar el millor llegat de la tradició penal il·lustrada. També és una condició indispensable per desemmascarar el rerefons autoritari, classista i racista sobre el qual s'estableix el populisme punitiu de la nostra època.

* Professor de Dret Constitucional de la UB. L'article el firma també Jaume Asens, vocal de la Comissió de Defensa del Col·legi d'Advocats de Barcelona.